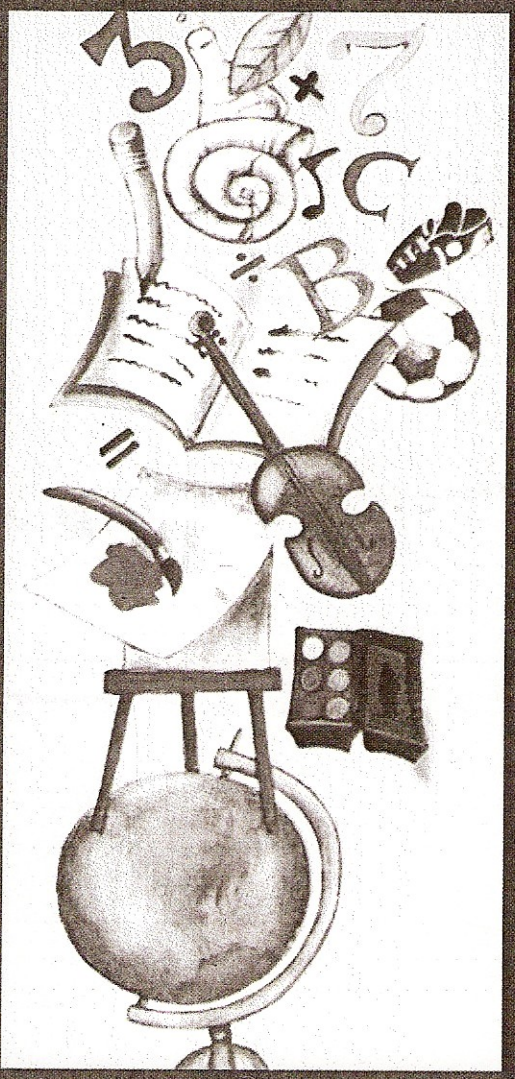
EĞİTİM ZİL ve TENEFFÜS

eleştirel pedagoji dergisi : kasım-aralık 2006 • yıl:1 sayı:6 • 5 yıl • ISSN:1306-3561

alternatif eğitim

ISSN 1306-3561
9 771306 356009

algıyayın

Sahibi
Algı Tanıtım Basım Yayın
Tic.Ltd.Şti Adına
Veli Büyükşahin

Editör
Kemal İnal

Editör Yardımcısı
Mustafa Kemal Coşkun

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Battal Arıcan

Yayın Kurulu
Kemal İnal
Mustafa Kemal Coşkun
Bülent Akdağ
Eylem Korkmaz
Gaye Amus
Mustafa Sütlaş
Şule Şenol
Mutlu Öztürk
Mete Akoğuz
Zeki Çoşkun
A.Galip
Ünal Özmen

Temsilcilikler
Mete Akoğuz/İstanbul
meteakoguz@hotmail.com
Bülent Kiraz/Antalya
kirazbulent@mynet.com
Serdar Dikkatli/Gebze
serdardikkatli@mynet.com
Mithat Delioğlu/Mersin
mithatdelioglu@mynet.com
Alaattin Kahya/Samsun
alattinkahya@mynet.com
Şehmuz Çakırtaş/Urfa
rofirat@hotmail.com
Ali Aydın/Bolu
aydin0787@hotmail.com

Baskı Ön Hazırlık
Algı Tanıtım Basım Yayın

Baskı
Hürbilek Matbası
0 312 3944013

Logo
Mehmet Boğatekin

Abonelik Bedeli
Yıllık: 30 YTL

Hesap No
İş Bankası Meşrutiyet Şubesi
Algı Tanıtım Basım Yayın
4213 085 0187

Posta Çeki Hesap No
5171542

Yazışma Adresi
Bayındır-1 sk. 15/14 Kızılay / Ankara
Tel : 0 312 431 4929
Fax: 0 312 431 5156
www.algiyayaincilik.com
algitanitim@hotmail.com
zilveteneffus@yahoo.com

ISSN: 1306-3561

İçindekiler

2 Sunuş-Kemal İnal

3 Çocuklar Öğretmenlerine İnanıyor mu?–Gündüz Vassaf

4 "Engelli"lerin Engeli–Selda Polat Oğur

5 "Baba Beni Okula Gönder": Bir "Çağdaş Eğitim" Masalı-Kemal İnal

10 Yapılandırıcı Drama-Mete Akoğuz

12 Eğitimde Reform ve Yenilik Söylemleri: İnşacılık Üzerine-Bekir Gür

14 Üniversite ve Hocaları-Mustafa Kemal Coşkun

16 '35'lik Tuğla!'-Metin Reyhanoğlu

DOSYA: Alternatif Eğitim

25 Sunuş-Bülent Akdağ

27 Alternatif Eğitim Tarihi-Ron Miller

32 Alternatif Eğitim: Kuramsal Temeller, Eğitim Akımları, Uygulama-Muhsin Hesapçıoğlu

34 Alternatif Eğitim Modelleri-Bülent Akdağ

45 Eğitimde Alternatif Bir Metot: Montessori-Eylem Korkmaz

48 Dayanışma, İletişim, Paylaşım ve Çocuğa Verilen Değer: Reggio Emilia Yaklaşımı-Gaye Amus

55 Ev Okulu- Lauren Farrell ve Tricia Ryan

59 Hümanist Eğitim-Nimrod Aloni

62 Özgür, Demokratik ve Açık Eğitim-Mustafa Sütlaş

65 Alternatif Eğitimde Sorular ve Sorunlar-Mustafa Sütlaş

67 Alternatif Eğitim Üzerine Tartışma – I

78 Alternatif Eğitim Derneği Girişimi

82 Meraklarımız Güdüleniyor-Ünal Özmen

83 Sosyal Bilimciler Sosyal Bilimler Lisesinden mi Yetişecek?-Muharrem İnce

86 Geçmişin İşlenmesi Ne Demektir?- Theodor W. Adorno

"Eğitim Zil ve Teneffüs" ve yazarın adı kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. Gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmayacağına Yayın Kurulu karar verir. Dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Metin Reyhanoğlu*

'35'lik Tuğla!'

Bilgi üretim merkezleri olarak üniversitelerin temel amacı meslek adamı yetiştirmek ve araştırma yapmaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi, doğal olarak öğretim elemanı aracılığıyla olmaktadır. Öğretim elamanın yetiştirilmesi ise akademik çevre içinde birkaç farklı yolla yapılmaktadır. Bu yollardan biri de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun çerçevesinde 35. maddeyle düzenlenmiştir.

35. madde uygulaması, öğretim elemanı ihtiyacı olan bir üniversitenin, kadrosuna aldığı öğretim elemanını yetiştirilmek üzere, kadrosu ile birlikte eğitim göreceği merkezi bir üniversiteye göndermesi, eğitim sürecini tamamlayıp yetişinceye kadar merkezi üniversitede bulunmasıdır. Günümüzde hem üniversite, hem de öğrenci sayısındaki artış nedeniyle üniversitelerin kadrosunda öğretim üyesi açığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, merkezi üniversitelere yetiştirilmek üzere gönderilen öğretim elemanlarının sayısı da artmıştır. 35. madde çerçevesinde merkezi üniversitelere gönderilen araştırma görevlilerinin sayısındaki bu artışla birlikte de merkez üniversitelerinde hukuki, idari, akademik ve iletişime dayanan sorunlar gündeme gelmeye başlamıştır.

Bu çalışma, Yüksek Öğretim Kanunu'nun (YÖK) 35. maddesi uyarınca bir üniversite için öğretim üyesi yetiştirilmesi amacıyla başka bir üniversitenin enstitü kadrosuna atanıp fakültelerde görevlendirilen araştırma görevlilerini kapsamaktadır. Çalışma, bu genel kapsamdan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) özeline doğru kaymaktadır. Çalışmanın ana sorunsalı, belirtilen araştırma görevlilerinin; idari, hukuki, eğitim, diyalog, mekân ve dolayısıyla akademik açıdan yetişme bağlamlarında sorunlarının tespiti ve çözüm önerilerini içermektedir. Bu haliyle çalışma, 'güdümlü' (siyasa) bir araştırmadır.

Çalışmanın ana hedefi, söz konusu araştırma görevlilerinin sorunlarının ilgili kişilerce bilinmesini sağlamaktır. Bu kapsamda idarecilerin, ilgili öğretim üyelerinin, diğer öğretim elemanlarının ve söz konusu araştırma görevlilerinin konuya dikkatleri çekilerek bir 'kamuoyu' yaratılması hedeflenmiştir. Böylece, söz konusu araştırma görevlilerinin de "bu fakültelerin bir elemanı olduklarının" belirtilmesi ve örgütsel ve akademik kültür bağlamında bunun algılanmasının sağlanmasıdır. Ayrıca sorunların tespiti ve bunun üzerinden yapılacak çözüm önerleri sayesinde, şu anda merkezi üniversitelerde bulunan ve gelecekte de görevlerini devam ettirecek olan ilgili araştırma görevlilerinin sorunlarının çözümüne bir nebze de olsa katkı sağlamaktır.

Üniversiteler ve Akademik Hayat

Üniversiteler, ilk kuruldukları yıllardan beri bilgi üretim merkezleri olarak kabul edilmektedir. Ortaçağ loncalarına verilen isimle ve bugünkü üniversitelerin temelini oluşturduğu varsayılan 'universitas'ta (Kılıçbay, 1989: 9) kendi kurallarını koyan özerk bir yapıya sahipken, sonradan çeşitli etkenlerle bulundukları siyasi toplumun bir organı haline dönüşerek siyasi güçlerin etkisi altına girmişlerdir. Özerklik, üniversitelerin temel taşlarından biridir. Bunun iki unsuru vardır; 'collegium' ve 'cooptalio'dur. Collegium, aynı kurallara tabi olanların, yani meslektaşların birliğidir ve Roma'da dinsel ağırlıklı esnaf loncalarından çıkmadır. Üniversitelerdeki collegium, kendi kurallarını kendi koyan aynı bilim dalındaki hocaların işbirliği anlamındadır. Cooptatio ise, içten seçim anlamındadır. Üniversitelerde kimlerin hocalık yapacağına, kimlerin öğrenci olacağına üniversitenin kendisinin karar vermesidir (Kılıçbay, 1989: 13-14).

Meslek kurallarının koyulması ve mesleğe girecek kişilerin tespitinin yolu bu iki kavramdan geçer. Akademik derecelerin neler olacağına, nasıl verileceğine, hangi derslerin kimler tarafından okutulacağına ve akademik unvanlara bu hocalar kurulu karar verir. Ortaçağ loncalarında bulunan özerklik, üniversitelerin kendi kararlarında otonom bir 'topluluk' (diğer gruplardan ayrı bir ortak kültür) olmasını sağlamaktaydı (Tekin, 2001: 77). Yerel kilise veya sivil iktidarla anlaşmazlığa girildiğinde ise üniversiteler, greve gitmek veya kenti terk etmekten kaçınmazlardı.

Ortaçağ üniversitelerinden farklı olarak günümüzde birçok üniversite kaynaklarını devletten sağlamaktadır. Siyasi otorite, toplum adına üniversiteleri biçimlendirmeyi kendinde bir hak görmektedir. Ancak yavaş yavaş üniversiteler 'topluluk' olma vasfını yitirerek, bilgi üretiminde, teknik ve meslek adamı yetiştirmede devlet ve sermayenin özel bir süreci haline gelmektedir. Üniversiteler devlet ve sermayenin güdümüne

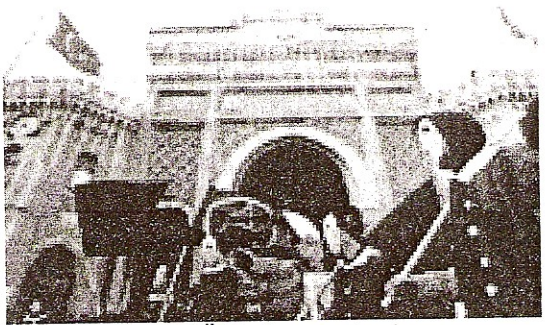
girerek onların birer organı olma yolundadır. Üniversitelerin akademik unvan vermesi gibi kendi iç işlerinde otonomluk durumu, artık merkeze, dolayısıyla siyasi iktidara devredilmiştir (Tekin, 2001: 77-8).

Türkiye özelinde ise üniversiteler, Ortaçağ Avrupa'sından farklı olarak devletin şemsiyesi altında kurulmuşlardır. Türkiye üniversitelerinin oluşumuyla batı üniversiteleri oluşumu arasındaki temel ayrım, Türkiye'deki üniversitelerin devlet tarafından kurulup finanse ediliyor olmasıdır. Türkiye'deki üniversiteler batıdan farklı olarak 'manastır'lardan (medrese) dönüşerek değil, Osmanlı'daki reform hareketlerinin bir sonucu olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin üniversite ve teknik okullar kurması yoluyla, yani devletin öncülüğünde yapılmıştır. Kısacası üniversiteler, batıda olduğu gibi dinsel eğitimin laik eğitime dönüşmesi şeklinde olmamıştır. Üniversitelerin ana amacı olarak kabul edilen bilgi üretimi, Atina okullarında kurumun kendi tekelinde yapılırken, ortaçağ Avrupa'sındaki manastırlarda ise dine hizmet için yapılmaktaydı. Sanayileşme ve daha sonra küreselleşmeyle birlikte sermayenin kendini genişleterek yeniden üretimi, sanayinin, dolayısıyla sermayenin teknoloji anlamında üniversiteyle bütünleşmesine neden olmuştur. Böylece, bilimle teknolojinin yer değiştirmesiyle bilim teknolojiye indirgenmektedir. 1980 sonrasında yüksek öğretim yapılanması, 'Anglo-Saxon' tipli 'yeni üniversite' oluşumunu kapitalizmle ilişkilendirmiştir (Akça, vd. 2001). Dolayısıyla günümüzdeki üniversiteler, sermayenin ihtiyacı olan teknolojiyi üretmeye çalışan birer iktisadi işletme (Kabasakal, 1989: 25) anlamında bilim merkezleri haline dönüşmeye başlamıştır. Ergüder vd.'nin (2003: 21-2) TÜSİAD'a sundukları raporda üniversite yönetimi, işletmenin deyimi olan 'girişimci' şeklinde kullanılmış ve üniversite için 'iktisadi bir yapı' öngörülmüştür. Bu durumda, Les Levidow'un belirttiği 'akademik kapitalizm', yani üniversite çalışanları kamu çalışanı olmalarına rağmen dışsal kaynaklar ya da piyasa olanaklarına ulaşmak üzere artan ölçüde rekabet ilişkilerine çekilmektedirler (Ercan, 2002). Aynı durumu, AKP'nin 2004 yılında sunduğu YÖK taslağında da (madde 4 ve 5) görmekteyiz.

Belli bir siyasi gücün altına girseler de üniversitelerin geçmişten bu güne gelen, iki amacından söz edilir (Gasset, 1998: 74 ve Rosovsky, 2003: 5). Birincisi meslek öğretimi, ikincisi ise bilimsel araştırma ve geleceğin bilim insanlarının yetiştirilmesidir. 1982 Anayasasının 130. maddesinde de üniversitelerin öğretim ve araştırma amacı -devletin belirlediği ölçütlerde- vurgulanmıştır. Bu amaç belirtilmiş olsa da her üniversitede her iki amaç da aynı ağırlıkta yer almaz. Kimi üniversitelerde öğretim amacı daha ağırlıktayken, kimi üniversitelerde araştırma amacı en az öğretim kadar fazladır. Araştırma amacı, doğaldır ki araştırma fonuna en fazla payı ayıran üniversitelerde daha fazla olmaktadır. Bu durum, daha çok eski ve bütçesi büyük üniversiteler için söz konusudur (Rosovsky, 2003). Türkiye'deki merkezi üniversitelerde araştırma amacının, taşra üniversitelerinkinden fazla olduğu veya olması gerektiği iddia edilmektedir (Gürüz, vd. 1994).

Belli bir siyasi gücün altına girseler de, üniversitelerin geçmişten bu güne gelen, iki amacından söz edilir. Birincisi meslek öğretimi, ikincisi ise, bilimsel araştırma ve geleceğin bilim insanlarının yetiştirilmesidir.

Türkiye özelinde, merkezi üniversiteler sınıflandırması, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde 1980 öncesi kurulmuş olan üniversiteler için kullanılırken, taşra üniversiteleri sınıflandırması ise 1980 sonrası YÖK yapılandırılmasıyla birlikte kurulan ve bu üç şehir dışındaki üniversiteleri kapsamaktadır. Temel ayrım, lisansüstü programlarının (özellikle doktora) üniversitenin bütününe yaygın olup olmamasıdır. Lisansüstü programı olan üniversitelerde araştırma amacı önem kazanacaktır. Yeni kurulan ve daha çok taşra üniversiteleri olarak adlandırılan üniversitelerde lisansüstü programlar daha az olduğu için bunların ihtiyacı olan öğretim üyelerinin yetiştirilmesi, merkezi üniversiteler veya yurt dışına gönderilen elemanlar yoluyla karşılanmaktadır.

Bir YÖK'e hayır eylemi

Üniversitelerin diğer bir amacı da toplumu aydınlatmaktır. Bu aydınlatma, yetiştirdiği meslek insanları ve yaptığı araştırmalar yoluyla olmaktadır. 'Sistem' tarafından [illegible] üniversitelerine 'biçilen kaftan', genelde öğretim olsa da –ki böyle bir "tekelliğin" savunulamayacağı kesinlikle açık ve nettir- yetiştireceği meslek insanları yoluyla topluma belli bir katkı sağlamaktadırlar. Gerek toplumu aydınlatma gerekse de bilimsel araştırma formasyonunun kazandırılması, kültü-

rün, daha doğrusu akademik kültürün aktarılması yoluyla olabilmektedir. Kültür ise bulunulan yerde kazanılır (Gasset, 1998: 85).

Öğretim Üyesi Yetiştirme: Asistanlık Kurumu

Üniversiteler temel olarak öğrenci ve öğretim elemanlarından oluşur. Öğrenciler, belli bir akademik kültür almak ve meslek sahibi olmak için; öğretim elemanları ise öğretim vermek ve araştırma yapmak için üniversitelerde bulunurlar. Akademik hayatın devamı için ise yeni kişilerin gelmesi şarttır.

Akademik hayatın devamında yeni gelenler üç nedenden ötürü gereklidir. Birincisi, akademik bilginin tazelenmesi, yenilenmesi gereklidir. İkincisi, insan hayatının belli bir ömrü vardır ve eskilerin yerine geçecek birilerinin olması gerekir. Yani, gelecek kuşak bilim insanlarını yetiştirerek üniversitenin yaşamasını sağlar (Rosovsky, 2003: 139). Son olarak, klasik iktisat düşüncesiyle arz ve talebin buluşması için bu gereklidir. İnsanlığın nüfusu arttıkça veya ülkelerin refah düzeyi yükseldikçe yeni öğretim elemanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu son noktada, politika yapıcılar bazen popülist davranarak yeni akademik birimler kurabilmektedirler. Bu nedenle, son nedeni iki kısma ayırıp bu sınıflandırmaya politik kaygıları da eklemek gerekir.

Akademik hayatın devamının sağlanması, ortaçağ üniversitelerinden beri lisansüstü eğitimle olmaktadır. Ortaçağ lonca tabanlı üniversitelerde adaylar, tartışmalara katılıp, nihai sınavlardan geçip bir 'doctrine' içeren 'thesis'ini verdikten sonra 'master' ve nihayetinde doktora almakta ve istediği yerde ders verebilme hakkını kazanmaktaydı (Kılıçbay, 1989: 9-10). Bu yapı bazı değişiklikler ve eklemelerle günümüze kadar gelmiştir. Ders verebilme 'yetisine' sahip olma durumu günümüzde halen geçerliliğini sürdürse de, özellikle mastır için günümüzde piyasaya dönük 'tezsiz mastırlar' ve 'projeye dayalı mastırlar' türemiştir.

Piyasaya dönük ve piyasada kendi kariyerlerini yükseltmek için yapılan lisansüstü öğrenim konumuz dışındadır. Öğretim üyesi olmak amacıyla yapılan lisansüstünde ise, bu işe giren kişilerin çalışmalarının devamı için maddi gereksinimlerinin olacağı açıktır. Bunun çözümünde genel anlamda iki tür sistem gelişmiştir. Anglo-saxon akademik kültürde lisansüstü öğrencilere hayatlarını devam ettirebilmeleri için geçici olarak laboratuarda lisans öğrencilerine danışmanlık veya öğretim üyesinin derslerinde yardımcılık gibi işler verilmektedir. Kıta Avrupası'nda ise bu durum Anglo-saxon sistemine doğru kaymakta ise de, lisansüstü öğrencileri öğretim üyeleri gibi kadroludur. Türkiye'de düne kadar kıta Avrupa'sına benzer sistem uygulanmaktaydı. Her iki durumda da lisansüstü öğrencisi öğretim üyesi yardımcısıdır ve öğretim üyesinin çırağı durumundadır. İleride değinileceği üzere 1980 sonrasında 2547 sayılı kanunla Angol-saxon tarzına benzer geçici araştırma görevliliği uygulanmaya başlanmış (50. madde 'd' fıkrası), bu durum günümüzde birçok üniversitede de yaygınlık göstermiştir. Bazı üniversitelerde 33. maddenin 'a' fıkrasına tabi araştırma görevlileri, -sorgusuz sualsiz- 50. maddenin 'd' fıkrası kadrosuna geçirilmektedir.

Asistanlık kurumu, üniversitelerin gereksinim duydukları kadrolar için yetiştirilen kişilerin oluşturduğu bir kurum ve kültürüdür. Lisansüstü (mastır ve doktora) adayları, bilimin sürekliliği için gereklidir. Danışman, lisansüstü adayı olan asistanıyla ilişkilerinde, adayın gelecekte kendisi gibi bir öğretim üyesi olacağını bildiği için lisans öğrencisinden daha fazla etkileşim içerisinde olmak zorundadır (Rosovsky, 2003: 140). Aday, lisans öğrencisinin öğrenci kültüründen farklı olarak, kendini akademik kültüre yakın hisseder. Bunun için kişi, öğretmenleri ve meslektaşlarının oluşturduğu tartışma gruplarında kendini bulur. Bu tür tartışmalar aday için gereklidir, çünkü lisansüstü tez çalışması ferdi bir çalışmadır ve tezini geliştirmesini sağlar. Kişinin kendisine olan güveni kazanması, kendini yalnız hissetmemesi ve en önemlisi akademik kültürü alması için bu tartışmalar önemlidir. 'Fabrika tipli' Anglo-saxon üniversite yapısında, Ortega Gasset'nin (1998: 23) deyimiyle 'kitle kafalı eğitimci' kişi yetiştirilir. Ortega Gasset'nin daha çok lisans eğitimi için belirttiği bu durum yerine, öğretim üyesi yetiştirilmesinde belli bir akademik kültürün verilmesi ve bireylerle tek tek ilgilenilmesi, yani 'eğitimin bireyselleştirilmesi' gerekmektedir.

Araştırma görevlilerinin bir etkinliğinden.

Birçok meslek gibi araştırma görevliliği de belli bir istek üzerine yapılır. Kişinin 'akademisyenliği meslek olarak isteyip istemediği' sorusu ilk olarak yüksek lisans-doktora yıllarında sorulur (Beşikçi ve Altuğ, 2001: 97-101). Bunu isteyen kişide araştırma isteği ve sevgisi olması beklenir. Ama madalyonun öbür yüzünde mesleki ilerlemenin zorladığı terfi, sürekli kadroya girme, ücret, saygınlık gibi gereksinmeler de vardır. Bu da, araştırma sevgisinin o kadar da saf olmadığını göstermektedir (Rosovsky, 2003: 85). Ama ekonomik sistemimizde var olan 'iş kaygısı', akademisyenliği isteme sorgusunu 'kendi kendine sordurmama' eğilimine sokmakta ve araştırma sevgisini köreltmektedir.

Türkiye özelinde araştırma görevliliği YÖK'ün 33 'a' ve 50 'd' maddelerinde açıklanmıştır. 50 'd' maddesinde araştırma görevliliği lisansüstü eğitimiyle (bir nevi 'burslu lisansüstü') sınırlandırılmıştır. 33 'a'da böyle bir şey olmadığı halde, genel 'Amerikan üniversite geleneği' çerçevesinde yine öğretim süresi olarak sınırlandırılmaya çalışılmaktadır. 2003 yılında AKP tarafından kamuoyu gündemine getirilen yeni YÖK tasarısının 36. maddesinde araştırma görevliliği lisansüstü süresi kadar sınırlandırılmaya (toplam 9 yıl) çalışılmakta, Üstün vd.'nin (2003: 21-2) TÜSİAD için sundukları raporda da, bu sürenin kısaltılması gerektiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda -ne yazık ki- Danıştay'ın 8. dairesinin aldığı kararlar da mevcuttur.

Ahmet İnsel, kültürel ayrışma anlamında tarihten günümüze üniversitelerin genelde iki ayrı yönelimleri olduğunu belirtir (Ünüvar, 2001: 82). Birincisi, genel kültür boyutu ağır basan, evrensel bilgi veren veya bilgiye ulaşmanın yollarını öğreten öğretimdir. İkincisi ise, üretime yönelik teknik bilgilerin aktarılmasını ve bu yöndeki becerilerin gelişmesini öne alan (özel olarak teknik) eğitimdir. Son zamanlarda birinci yönelimden ikinci yönelime doğru bir kayış vardır. Birinci yönelim usta-çırak ilişkisidir ve belli bir akademik kültür aşılar. İkinci yönelimde ise, akademik sürecin başındaki öğrenciler, bilgi örgütlenmesinin dışında ayrı bir kurumdadırlar. Bu durum günümüzde, özellikle merkez üniversitelerinde yavaş yavaş dönüştürülmeye çalışılan 50 'd' maddesine ve 35. madde kapsamında olan araştırma görevlilerine tekabül etmektedir.

Öğretim elamanlarından ders vermeye yetkili kişiler öğretim üyeleriyken, araştırma görevlileri öğretim üyelerinin yardımcılığını yaparlar. Üniversitelerde en ezilmiş, iş güvenceleri olmayan ve üstleri isterlerse her yıl sonunda işlerine son verilebilen, Hatiboğlu'nun (2001: 177-8) deyimiyle 'mevsimlik tarım işçileri' gibidirler. Yetkileri olmadığı halde hocalarının yerine derse girerler, verilen her işi yapmak zorundadırlar. Zaten, araştırma görevliliğinin tanımını gösteren 2547 sayılı kanunun 33 'a' maddesinde "... ve yetkili organlarca verilen ilgili diğer görevleri yapan öğretim yardımcıları" olarak belirtilirken **ilgili diğer görevleri** ibaresi "verilen tüm işleri yapar" şeklinde anlaşılmaktadır. Çünkü araştırma görevliliği, diğer görev/mesleklerden farklı olarak iki ayrı erkin altındadır. Birincisi, akademik kariyer adı altında danışman ve hocalarının akademik erki, ikincisi ise, üniversitede yaptığı görev itibariyle amirlerinin görev erki altındadır. Hem akademik hem de idari hiyerarşinin en altında olduklarından, hiyerarşinin üst katlarında alınan kararlar bunları doğrudan etkiler. İki ayrı hiyerarşinin altında tam olarak özgür ve demokratik haklardan yararlanamadıklarından kişilerde sıkça özgüven eksikliği oluşmaktadır. Harvard'ın eski dekanı Rosovsky (2003: 75 ve 134) bunu, "...lisans öğrenimini Harvard'da bitirenler okulun öz evlatları sayılır. Lisansüstü derecesi olsa olsa kuzen statüsü..." biçiminde açıklamaktadır. Anglo-saxon akademik yapıdan farklı olarak Türkiye üniversite yapısında araştırma görevlileri, tıpkı öğretim üyeleri gibi kadro alırken, özellikle enstitü kadrosunda olup da fakültede görevlendirilenler tam da kuzen statüsündedir. Şimdi bu durumu açmaya çalışalım.

Yeni Üniversiteler İçin Bir Formül: 35. Madde

Yüksek öğretim kurumlarının eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerinin planlanması, denetlenmesi vs. görevi anayasanın 131. maddesine göre Yüksek Öğretim Kurulu'na (YÖK) verilmiştir. Buna bağlı olarak öğretim elemanlarının gerek yurt dışında gerek yurt içinde yetiştirilmesi ve görevlendirilmesi işi 2547 sayılı kanunun 5. madde 'h' fıkrası ve planlanması görevi de madde 7 'a' fıkrasına göre, yine YÖK'e verilmiştir. Kanımızca akademik bir planlama olması nedeniyle bu görevin, bir icra organı olan ve üyelerinin bazıları akademik olmayan YÖK'den alınıp, üyelerinin hepsi akademik olan Üniversitelerarası Kurul'a verilmesi daha doğrudur. Buna bağlı olarak, 2547 sayılı YÖK kanununun 35. maddesinde öğretim üyesi yetiştirilmesi amacıyla yurt içi ve yurt dışındaki görev-

lendirilmelerin nasıl yapılacağı belirtilmiştir. Planlama ve denetleme görevi yine YÖK'e verilmiştir. Bu maddelere bağlı olarak "Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik" çıkarılmıştır.

Daha önce kurulmuş olup ilgili bölümde öğretim üyesi yetiştirecek elemanı olmayan veya yeni kurulmuş üniversiteler adına bir başka üniversitede öğretim üyesi yetiştirmesi iki şekilde olmaktadır. Birincisi, 2547 sayılı kanunun 33 'a' maddesine göre araştırma görevlisinin yurt dışına gönderilmesi ve ikincisi ise, 35. madde kapsamında yurt içindeki merkezi üniversitelere kadro aktarımı şeklinde gönderilmesidir. Yurt dışına merkezi sınavla YÖK, TÜBA, MEB veya üniversite kendi olanaklarıyla burslu olarak eleman göndermektedir. 21 üniversite kurulmasıyla ilgili 1992 yılında kabul edilen 3837 sayılı yasaya göre öğretim üyesi gereksiniminin karşılanması amacıyla mecburi hizmet karşılığı yurt dışında yetiştirilmek üzere sayıları 1000'nin üzerinde sınavla araştırma görevlileri alınmıştır. Yurt dışına karşı yurt içinde de daha iyi programlar olduğu ve ülke kaynakları israf edildiği (Doğan, 1998: 15) kanaatiyle daha sonra yurt içine önem verilmesi görüşü ağırlık kazanmıştır. YÖK kaynaklarına göre, MEB ve YÖK tarafından yurt dışına gönderilen öğretim elemanı başına yıllık masraf 25.000 USD olup, 1993'ten itibaren 6450 öğretim elemanının –ki bunların yalnızca 1668'i doktoralarını tamamlayıp dönmüşlerdir- ülkeye toplam maliyeti 600 milyon doları aşmıştır (ÖYP Kılavuzu, 2004: 14).

Eğitim-öğretimlerinde herhangi bir kesinti olan veya yükümlülüklerini yerine getirmeyen araştırma görevlilerine Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında (Vakıflar da dâhil) görev verilmemekte ve ilgili kişiye imzalatılan taahhüt ve kefalet senedi işletilmektedir.

Yurt içinde eğitim yaptırılacak kişi ise başka bir üniversiteye kadrosuyla birlikte aktarılır. 2547 sayılı kanunun açık hükmüne rağmen, birçok üniversitenin araştırma görevlilerinin belli bir süre 'ses çıkarılmadan' ve 35. madde kapsamına alınmadan lisansüstü eğitimlerini merkezi üniversitelerinde tamamlamalarına izin verilmiştir. Kemal Gürüz döneminde 35. madde işletilmeye başlanmıştır. YÖK Başkan eski vekili ve Öğretim Üyesi ve Araştırıcı Yetiştirme Kurulu Eski Başkanı İsmail Tosun'un (2004) danışman-öğrenci ilişkisini açıklarken usta-çırak ilişkisi olarak nitelemesiyle, 35. madde kapsamındaki sistem üniversitelere kabul ettirilmeye ve bu sistem oluşturmaya çalışmıştır. Buna rağmen -ne yazık ki- usta-çırak ilişkisi oturtulamamış ve sorunlar ardı ardına gelmiştir.

"Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik"e göre, ihtiyacı olan üniversite lisansüstü eğitim-öğretim sağlayacak üniversiteyle anlaşmaya varmakta, ardından YÖK'e tahsis için başvurulup gerekli tahsisler yapılmaktadır. Pratikteyse sistem tam olarak bu şekilde işlememektedir.

Öğretim üyesi yetiştirme amacıyla başka bir üniversiteye kişinin kadrosunun aktarılması 35. madde kapsamında genelde iki şekilde yapılmaktadır. 35 madde kapsamında gönderilecek aday ya kadrosunun aktarılacağı enstitünün ilgili lisansüstü programının sınavına katılmakta veya YÖK aracılığıyla ilgili üniversiteye doğrudan yerleştirilmektedir.[1] YÖK., adayın uygun olup olmadığını aktarılacağı üniversiteye sormakta, eğer olumlu ise aktarılma işlemini başlatmaktadır. İlgili yönetmeliğin 4. maddesine göre öğrencileri seçme yetkisi eğitim-öğretim yapılacak üniversiteye bırakılmıştır. Adayın sınavla seçilmesiyle YÖK tarafından gönderilmesi arasında fark vardır. Öncelikle ilgili okul tarafından yapılan sınavla seçim bir yarışma (üniversite dışından gelenlerin de dahil olduğu) neticesinde olmaktayken, YÖK tarafından gönderilenler ise gönderilecek üniversitenin kriterlerine uymayabilmektedir. Her ne kadar ilgili araştırma görevlileri bu durumda sınavla gelse de -sınavlar genellikle mülakat yoluyla yapıldığından- mülakatta araştırma görevlisi olma durumu ayrıca değerlendirilmektedir. Ama bazı üniversitelerin enstitü sınav kriterleri yüksek olduğundan bazı adaylar bu tür üniversitelere başvuru dahi yapamamaktadır. Bu durumda YÖK tarafından gönderilen aday, atandığı üniversitenin öğrenim gördüğü biriminin elemanları tarafından pek hoş karşılanmamakta veya kabullenilmemektedir (ÖYP, 2004: 15). Dolayısıyla bu durum kurumsal dışlanmışlığın bir göstergesidir.

35. madde kapsamında gelen araştırma görevlilerinden ilgili yönetmeliğe göre eğitim-öğretim veren ilgili enstitünün lisansüstü eğitim yönetmeliğinde belirlemiş olduğu lisansüstü süresi çerçevesinde taahhüt ve kefalet senedi alınarak (madde 4), bu süre zarfında enstitünün ilgili anabilim dalında –ki bunlar fakültelerdeki bölümler olmaktadır- hizmet vermek üzere görevlendirilmektedirler. Öğretim biter bitmez asıl

[1] http://www.yok.gov.tr/hakkinda/gerekli_b.htm adresinde sınavlı ve sınavsız geçişte gerekli bilgi ve belgeler yer almaktadır (15.11.2006).

kadrosunun bulunduğu üniversiteye bire bir hizmet vermek üzere kadroları aktarılmaktadır. Eğitim-öğretimlerinde herhangi bir kesinti olan veya yükümlülüklerini yerine getirmeyen araştırma görevlilerine Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında (Vakıflar da dahil) görev verilmemekte (ek fıkra 15.08.1983, 2880/ 18. madde) ve ilgili kişiye imzalatılan taahhüt ve kefalet senedi işletilmektedir.

Taşra Üniversiteleri tabela üniversitesi mi?

Taşra üniversiteleri merkezi üniversiteler tarafından genelde birer tabela üniversiteleri olarak görülür (Yıldırım, 2000: 8). Bu küçük görmenin, taşra üniversitelerinin yeni olması, kaynaklarının sınırlılığı veya yerel siyasilerin etkisi altında daha fazla kalmasından kaynaklandığı öne sürülmektedir. Merkez-taşra ayrımı, Kemal Gürüz'ün TÜSİAD için hazırladığı 1994 YÖK raporunda 'pahalı/nitelikli' (elit üniversiteler) ve ucuz/niteliksiz üniversiteler (kitle üniversiteleri) şeklinde ikiye ayrılmıştır (Akça, vd. 2001: 63). Daha sonra YÖK başkanı olacak Gürüz ve ekibinin 35. madde uygulamasını yürürlüğe sokarken yalnız 8 üniversite belirlemesi, bu 'elit üniversite' deyimini kuvvetlendirmiştir. Türkiye'de 1980 sonrası Anglo-saxon üniversite yapılandırılmasında, Rosovsky'nin üniversiteler için yaptığı 'araştırma ve öğretim üniversitesi' şeklindeki ikili ayırımla örtüşmektedir. Taşkın (2001: 74) ise, yerel siyasi tutumun etkisini vurgularken merkez üniversitelerinin batıyla olan yoğun ilişkisi sonucunda buralarda bulunan muhafazakâr eğilimli öğretim elemanlarını neo-liberal çizgiye çektiğini, milliyetçi muhafazakâr eğilimli öğretim elemanlarını ise taşra üniversitelerinde bulunmaya zorladığını ifade etmektedir.

Teknik arızaların giderilmesine yönelik olarak ODTÜ başkanlığında DPT'nin finansmanıyla 19 üniversite aralarında protokol yapıp yeni bir model çerçevesinde Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı hazırlamışlardır (ÖYP 2004). Bu model, 2547 sayılı yasanın 33. ve 35. maddelerinin harmanlaştırılmasıyla yurt içi-yurt dışı bütünleştirilmiş doktora programını ve en önemlisi öğretim elemanının asıl üniversitesine döndükten sonra tez danışmanıyla birlikte araştırmalarını sürdürmeye devam edebilmesini içermektedir. Bu uygulamada öğretim elemanın hem asıl üniversite hem de öğrenim göreceği üniversi-tenin öğretim elemanlarınca seçimi söz konusu olduğundan bulunduğu yerde benimsenme oranının artabileceği iddia edilmektedir (Alkan ve Yarman-Vur 2003). Programın yeni olu- şundan dolayı sınavı kazanıp da atanmayı bir yıldır bekleyenler olması gibi kadro konusunda çeşitli aksamalar yaşanabilmektedir. Ayrıca, 35. ve 33 'a' maddelerinin harmanlanmış olarak geçerliliğini sürdürmesi, başarısızlıktan doğan 'mali' kaygıların süreceğinin işaretidir ki, imzalattırılan "taahhüt ve kefalet" senedi 'fahiş' bir tutardır. ODTÜ'den başka diğer merkezi üniversiteler de bu programa geçiş yapmış veya yapmak için hazırlık halindedirler.

Tartışma ve Değerlendirme

Öğretim üyesi yetiştirilmesi, gelecekte ders verecek, araştırma yapacak insanlara belli bir bilimsel formasyon ve bazı niteliklerinin kazandırılmasıyla olur. Bu niteliklerin kazandırılması, temel bilginin verilmesi, araştırma disiplin ve yönteminin benimsetilmesi ve deneyim kazandırılarak yapılır. Bunun için öğretim üyesi adayının bilginin üretildiği yerde bulunması, kaynak temin probleminin olmaması, diğer öğretim üyeleriyle devamlı ilişkide olması gerekmektedir. Bunların da olması için, "mekân", "diyalog" ve "hukuki" ortamların sağlanması, bunların problem olmaktan çıkarılmasıyla mümkündür. 35. madde kapsamındaki araştırma görevlileri gerek hukuksal ve idari uygulama problemleri nedeniyle gerekse de belli bir akademik çevrenin bakış açısı nedeniyle mekân, diyalog ve hukuk anlamlarında problemlerle ve çifte standart uygulamalarla karşılaşmaktadırlar.

Mekânsal Problemler

Son zamanlarda üniversitelerde gerek nicelik gerekse de amaç olarak lisansüstü çalışmalara hız verdiği görülmüştür. Bazı üniversite ve fakültelerin lisans öğrenci sayısıyla lisansüstü öğrenci sayıları yıllar itibariyle incelediğinde bu durum açıkça görülebilmektedir. Örneğin, SBF'de özellikle 35. maddenin uygulanmasıyla beraber fakültenin 35. madde kapsamındaki araştırma görevlisi yükü artmıştır. SBF'de kadrolu personel için yer sorunu olduğu halde kapasiteden fazla 35. madde araştırma görevlisinin kabul edilmesi, yer tahsis edilmesini de zorlaştırmaktadır. Bu durumda ilgili araştırma görevlileri 'bölüm odalarında', 'kişisel olarak bağlantı kurdukları SBF kadrosundaki arkadaşlarının odalarında', 'koridorda' ve evlerinde çalışmalarını sürdürmektedirler. Bu bağlamda, ilgili araştırma görevlilerinin; mekân-akademik kültür ilişkisi, idari iletişim, verimli çalışma, akademik sosyal iletişim ve kültürel etkileşim gerektiren hususlarda eksik kaldıkları gözlenmektedir. Mekânsal problemler kaynaklardan yeterince yararlanamamaya neden olmaktadır. Ayrıca,

günümüzde kaynaklara kolayca erişimi sağlayan 'internet' gibi araçları da kullanamama sorununun önemini vurgulamaya gerek bile yoktur.

35. maddenin işletilmesi, Tekin'in (2001: 79) belirttiği topluluktan 'kitle'ye dönüşümün bir örneğini oluşturur. Üniversitelerdeki özerkliği üç alt başlık altında incelersek (Kabasakal, 1989: 29); üniversiteler genellikle akademik özerkliğe sahipken, idari ve mali özerklik sınırlandırılmıştır. Öğretim üyesi yetiştirilmesi ise daha çok akademik özerkliğin içinde ele alınır ki, 35. madde kapsamında bu iş, idari özerkliğin aşılarak merkezi otoritenin bunu yapması haline gelmiştir. Merkezi otoritenin (YÖK) kağıt üzerinde yaptığı planlarla üniversiteler, 'topluluk'tan bir arada yaşayan ama müşterek ve anlamlı bir dünyayı paylaşamayan bir 'kitle'ye dönüşmektedir. Kişilerarası ilişkilerin giderek daha fazla hukuksal bir forma sokulması, üniversiteleri 'kitle' üniversitesine dönüştürmektedir. Üniversiteler mekânik bir yapı biçiminde görülerek, arada teknik bir arıza görüldüğünde (Tekin, 2001: 79) –Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı'nda olduğu gibi- kanun ve yönetmeliklerle önlemler alınarak bu arızaların çözüleceği varsayılmaktadır.

İletişimsel Problemler

Mekân problemi 'iletişime' de etki eder. Üniversiteyle sağlıklı kurumsal bir ilişki kuramama, kurumsal dışlanmışlığı veya soyutlanmışlığı da beraberinde getirmektedir. Kurumsal soyutlanmışlık, yalnızca mekânsal sorunlarla değil, aynı zamanda ilişki içine girecek insanların birbirlerine karşı bakış açılarıyla da ilgilidir. 'Aidiyet duygusu' kazandırılmadıkça soyutlamışlık düzeyi artacaktır. Bu ise kişilerarası iletişimde 'taraflsız', 'önyargısız', 'ayırımcı olmayan' davranışlarla olur. Akademik çalışmalar için 'diyalojik' bir ortam olmadığı sürece, öğretim üyesi adayının çalışmaları bir soyutluktan öteye gitmeyecektir.

Mekânsal problemler, kaynaklardan yeterince yararlanamamaya neden olmaktadır. Ayrıca, günümüzde kaynaklara kolayca erişimi sağlayan 'internet' gibi araçları da kullanamama sonunun önemini vurgulamaya bile gerek yoktur.

Bu durum, taşra üniversitelerinden lisansüstü çalışma için gelen öğretim elemanlarında görülebilmektedir. Örneğin, Kartal (200: 37-8), yurt dışında yapılan tezlere pek güvenilmemesi gerektiğini, çünkü gelişmiş ülkelerin öğretim üyelerinin gelişmekte olan ülkelerden gelen öğrencilerin çalışmalarına kendi ülkelerinin öğrencilerinden daha geçer not verdiğini belirtmektedir. Bu uygulamanın ülkemizde de taşra üniversitelerinden büyük üniversitelere gelen öğrencilere de [Arş. Gör.] yapıldığı, çünkü nasıl olsa sonunda taşraya dönecekleri düşünülmektedir. Yine bu durum, 'küçümseme' ve 'önyargılı' tutumun bir ifadesi olarak 'kurumsal soyutlanmışlık' ve sonuçta 'diyalog kurmaktan kaçınma' problemlerinin bir başka yansımasıdır.

Öğretim üyesi adayı olarak yetişmesi ve tecrübe kazanması gereken araştırma görevlisinin mekansal ilişkisinin olmaması tam olarak çırak olmasına engel olmaktadır.

Ahmet İnsel'in birinci boyut olarak belirttiği (Ünüvar, 2001: 82) usta-çırak ilişkisinin üretim süreci dışında bir kurumda örgütlenmesi olgusu, SBF özelinde 35. maddeden gelenlerde daha da derin yaşanmaktadır. 35. maddeden gelenlerin mekânsal ilişkisi olmaması nedeniyle kültür ağırlıklı öğretim boyutu yok olmaktadır. Halbuki 35. maddenin temel amacı öğretim üyesi yetiştirmektir. Bu durum ise, usta-çırak ilişkisine dayanan öğretimi temel alan ve mekânsal ilişkisi olması gereken bir boyuttur. Öğretim üyesi adayı olarak yetişmesi ve tecrübe kazanması gereken araştırma görevlisinin mekânsal ilişkisinin olmaması tam olarak çırak olmasına engel olmaktadır.

Kurumsal dışlanmanın varlığı, kendini öğrenci psikolojisinden çıkaramama durumuna neden olmaktadır. Bu durumda da araştırma görevlisi, fakültelerdeki öğretim üyesinin yanına gittiğinde kendini ister istemez 'itaatkârlık' vaziyetine sokmaktadır. Kurumsal dışlanmışlık, örneğin SBF'nin 'asistan temsilcisi' seçimlerinde 35. maddeden gelenlerin katılamamasında da kendini göstermektedir.

Hukuksal ve İdari Problemler

Hukuki anlamda 'eşit' statüde olsalar da kişilerin uygulamalardan kaynaklı dışlanmışlık psikolojisine kapılması, öğretim üyesi adayı kişilerin akademik çalışmalarına da etki eder. Eşit statüde olan araştırma görevlileri, yasalarda olan çelişkiler nedeniyle 35. madde kapsamındakileri 'taahhüt ve kefalet senedi' gibi ek külfetle karşı karşıya bırakmkatadır Bu anlamda yasalar bile 'eşitlikçi' davranmamaktadır.

İşin kefalet ve taahhütnameye bağlanarak mecburi hizmete sunulması, 35. maddedekilerin ek külfetlere katlanması, bir bakıma 'ücret ödeyerek' eğitimlerini yapmaları anlamına gelmektedir. Ayrıca senetteki "kendisine yapılan tüm masraflar" ibaresi, "kendisine ödenen maaşları da kapsar" şeklinde yorumlanmaktadır. Gariptir ki bu külfet, 'asıl kadroda' olan veya eğitim gördüğü üniversiteyle kendi asıl üniversitesi aynı şehirde olan araştırma görevlilerine yüklenmemektedir.

Bu olgu bize, girişte belirttiğimiz 'hukuksal ayırımcılığı' ispat etmektedir. Buna ilave olarak 35. maddedekiler bulundukları yerden farklı bir yerde (başka bir şehirde) yaşamanın ek külfetlerine de katlanmaktadırlar.

35. maddeden gelenlere yukarıda belirtilen 'iş kaygısı'ndan ötürü akademisyenliği 'gerçekten istemeye' ek olarak, bir de mecburi hizmet karşılığı 'taahhüt ve kefalet senetleri' imzalatılmak istenmesi sorunu daha da büyütmektedir. Taahhüt ve kefalet senedi başarısızlık, mecburi hizmeti yerine getirmeme gibi durumlar için alınmakta, yerine getirmeyenlerin başka bir üniversitede görev almamaları konusu da 2547 sayılı kanunun 35. maddesinde açıkça belirtilmektedir. Ancak bu hükümler 35. madde dışındaki araştırma görevlileri için uygulanmamaktadır.

Merkezi üniversitelerde mekansal problemlerin olmaması, yeterli öğretim üyelerinin olması, gerektiğinden fazla üniversite ve bölüm açılmaması ve üniversitelerin siyasi bir amaç olarak kullanılmaması gerekmektedir.

Öğretim üyesi yetiştirilmesi amacıyla gönderilen araştırma görevlileri her defasında değişen yönetmelik, YÖK ve Üniversitelerarası Kurul kararları gibi teknik arızaların kurbanı olmaktadır. Örneğin en son yaşanılan durumlardan bir tanesi, YÖK'ün direktifi olan senetlerde belli standartlar sağlanması gerekçe gösterilerek üniversitelerin 35. madde kapsamındaki araştırma görevlilerine ek taahhüt ve kefalet senetleri imzalatılmaya çalışmasıdır. Ayrıca, aynı amaca hizmet eden araştırma görevlilikleri arasındaki hukuksal farklar, bir teknik arızanın tam bir 'hukuki ayırımcılığa' dönüşmesidir.

Özellikle mekânsal problem, idari anlamda iletişimsizlik, beraberinde güvensizliği de getirmektedir. Hem akademik hem de idareci olanların 35. madde kapsamındaki kişilerle yeterli iletişim kuramamaları, bu kişilerde bu madde kapsamındakilerin 'görevlerini yerine getirmedikleri' izlenimini uyandırmaktadır. Bu durumda 35. madde kapsamı dışındaki araştırma görevlilerine uygulanmayan haftalık veya aylık devam için 'imza föyü' uygulaması gibi ek uygulamalara gidilebilmektedir. Diğer elemanlara aynı uygulamanın getirilmemesi de 'idari ayırımcılık'ın başka bir göstergesidir.

Mekansal ve hukuki sorunlara ek olarak diyalog eksikliği nedeniyle 35. madde kapsamındaki araştırma görevlilerin kendilerini neredeyse bir 'mülteci' konumumda hissettiklerini söylemek sanırız abartı olmaz. 35. maddeyle görevlendirilmiş olan araştırma görevlilerinin bu soyutlanmışlık içinde, bireysel ilişki ve iletişimlerinde sadece fakülteyle değil, grubun kendi içinde de iletişimsizliğe yol açtığı bir başka gerçektir.

Sonuç ve Öneriler

Yüksek lisans ve doktora akademik kariyer yapan kişiler için bir milattır. Bu dönem içindeki çalışmaların eleştirel, 'diyalojik' ve akademik bir iklim içinde yürütülmesi bu çalışmaların verimi açısından önemlidir. Ancak bundan yoksun olan söz konusu araştırma görevlilerinin fakülteyle olan ilişkilerinin ders dönemi ve koridorlarda karşılaşmalarla sınırlı olduğunu söylersek yanlış olmaz. Ders döneminden sonra ise, ilişkilerin sadece sınav dönemlerindeki gözetmenlikler düzeyinde kaldığı bir gerçektir. Bu durumda da akademik tartışmaların olmadığı, akademik havanın teneffüs edilmediği bir ortamda kişilerin soyutlanmışlık içinde yaptıkları çalışmalarından da sağlıklı sonuçlar alınması beklenemez.

Merkezi üniversitelerde mekânsal problemlerin olmaması, yeterli öğretim üyelerinin olması, gerektiğinden fazla üniversite ve bölüm açılmaması ve üniversitelerin siyasi bir amaç olarak kullanılmaması gerekmektedir. Merkezi üniversitelerin gerektiğinden fazla 35. madde kapsamında araştırma görevlisi kabul etmesi, ustaçırak ilişkisini zedelemekte, üniversiteleri fabrika tipli kurumlara dönüştürmekte, dolayısıyla da sağlıklı bir akademik kültür kazandırılamamaktadır.

Araştırma görevliliğinin kendi doğasından gelen sorunlar ve ayrıca 35. maddenin kendi sorunları problemleri büyütmektedir. 'İş kaygısı' durumuna ek olarak 35. madde kapsamındaki araştırma görevlileri, diğer araştırma görevlilerine bir koşul olarak sunulmayan "taahhüt ve kefaletname" makası altındadır. Bu durum, belli bir yaşa gelmiş bu kişilerin hayattan beklentilerinde 'yalnız ve yalnız akademisyenlik' paradoksu içine girmelerine neden olmaktadır. Akademisyenlik olmazsa olmaz koşulu altında, 'iş güvencesi' daha fazla ön plana çıkmaktadır. Diğer mesleklerde ücret talebi ön plandayken, araştırma görevliliği ücretleri düşük olduğu halde, 35. madde kapsamındakiler için taahhüt ve kefaletname nedeniyle 'iş güvencesi' kaygıları daha fazla öne çıkmaktadır. Bu nedenle, 'geleceği ipotek' altına sokan mecburi hizmet ve taahhüt ve kefaletname uygulamasından vazgeçilmesi gerekmektedir.

Mekânsal ve hukuki sorunlara ek olarak diyalog eksikliği nedeniyle 35. madde kapsamındaki araştırma görevlilerin kendilerini neredeyse bir

'mülteci' konumumda hissettiklerini söylemek sanırız abartı olmaz. 35. maddeyle görevlendirilmiş olan araştırma görevlilerinin bu soyutlanmışlığının, bireysel ilişki ve iletişimlerinde sadece fakülteyle değil, grubun kendi içinde de iletişimsizliğe yol açtığı bir başka gerçektir. Hatta bu soyutlanmışlık öyle bir düzeydedir ki, bu gruplar arasında insanların birbirlerini ismen tanıması bile çok nadirdir. Bu kişilerin bireysel isimlerinden çok, toplu ve matematiksel bir ismi vardır: '35'lik Tuğla' ya da '35'lik Rakı' gibi. Bu durumda, bu tanımlama ya da ilişkinin içinde akademik bir öznenin varlığından söz edilebilir mi?

KAYNAKÇA

2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu (Resmi Gazete 06.11.1981; No: 17506).

3837 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanun İle 78 Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun **(Resmi Gazete 11.07.1992).**

AKÇA, İsmet; Ferit Benli ve Ahmet Sabit (2001) 'Geç Kapitalizm, Yeni Sağ ve 'Yeni' üniversite', **Birikim**, 142-143, Şubat-Mart, ss. 57-69.

ALKAN, Serkan ve Fatoş T. Yarman-Vural (2003) 'ÖYP: Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı', **Elektrik, Elektronik, Bilgisayar Mühendislikleri Eğitimi 1. Ulusal Sempozyumu**, 30 Nisan – 2 Mayıs, ODTÜ, Ankara, http://egitim.emo.org.tr/bildiriler/bildiri_45.doc, (08.09.2004).

BEŞİKÇİ, Mehmet ve Seda Altuğ (2001) 'Akademik Diyet', **Birikim**, 142-143, Şubat-Mart, ss. 97-101.

Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik **(Resmi Gazete 23.05.1997; No: 22997).**

DOĞAN, Mehmet (1998) 'Yurt Dışında Doktora Eğitim Politikası ve Ülkeye Maliyeti', **Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi**, Sayı 586, s. 15.

ERGÜDER, Üstün; Süha Sevük; Mehmet Şahin; Tosun Terzioğlu ve Ahmet Vardar (2003) **Yüksek Öğretimin Yeniden Yapılandırılması: Temel İlkeler**, TUSİAD.

ERCAN, Fuat (2002) 'Yeni YÖK Taslağı Üzerine: Yol Ayırımındaki Türkiye'nin Kurumsallaşan Sermayesi', **Üniversite ve Toplum**, Haziran, Cilt: 2, Sayı: 2.

GASSET, Jose Ortega Y. (1998) **Üniversitenin Misyonu**, Çeviren: Neyyire Gül Işık, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

GÜRÜZ, Kemal, Erdoğan Şuhubi, A. M. Celal Şengör, Kazım Türker ve Ersin Yurtsever (1994) **Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji**, TÜSİAD.

HATİBOĞLU, M. Tahir (2001), **Yökoloji**, 2. Basım, Selvi Yayınevi, Ankara.

KABASAKAL, Öner (1989) 'Dünden Bugüne Üniversite ve İdari Yapı Değişiklikleri', **Türkiye Günlüğü**, Sayı 6, Eylül, ss. 25-32.

KARTAL, Kemal (2001) 'Hatır Odağı Bir Bilim Adamına Armağan', **Cevat Geray'a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları: 25, Ankara.

KILIÇBAY, Mehmet Ali (1989) 'Gergin Bekleyiş Mutlu Sona Erdi: Çocuğunuz Üniversiteyi Kazandı...', **Türkiye Günlüğü**, Sayı 6, Eylül, ss. 6-16.

Öğretim Üyesi ve Araştırıcı Yetiştirme Kurulu Yönetmeliği (Resmi Gazete 03.02.1996; No: 22543).

Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı Kılavuzu (2004), ODTÜ Araştırmalar Koordinatörlüğü, http://oyp.metu.edu.tr/oypkilavuz.doc, (08.09.2004).

ROSOVSKY, Henry (2003) **Üniversite Bir Dekan Anlatıyor**, Çev. Süreyya Ersoy, 16. Basım, Tübitak Popüler Bilim Kitapları: 6, TÜBİTAK Yayınları, Ankara.

TAŞKIN, Yüksel (2001) 'Akademinin Medya ve Devletle Dansı', **Birikim**, 142-143, Şubat-Mart.

TEKİN, Serdar (2001) 'Üniversitenin Devlet Zihniyetine Entegrasyonu', **Birikim**, 142-143, Şubat-Mart, ss. 77-81.

TOSUN, İsmail (2004) 'Doktora Eğitiminde Öğrenci-Tez Danışmanı İlişkisi', http://www.yok.gov.tr /egitim/raporlar/ogrtez.html, (08.09.2004)

ÜNÜVAR, Kerem (2001) 'Ahmet İnsel'le Söyleşi: Üniversite Ne İdealize Edilmeli Ne de Bir Kenara Atılmalıdır', **Birikim**, 142-143, Şubat-Mart, ss. 82-88.

YILDIRIM, Engin (2000) 'İktidar, Üniversite ve Aydınlar', **Bilgi, Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ss. 1-11.

YÖK Web Sitesi (2006), http://www.yok.gov.tr/hakkinda/gerekli_b.htm, (15.11. 2006).

Yüksek Öğretim Kanunu Tasarısı (2003), http://www.medinfo.hacettepe.edu.tr/tipegitimi/tebad/docs/ YOK_Taslak.html, (15.11.2006).

* Ankara Üniversitesi, SBF, Araştırma Görevlisi.